

5. Бабич В.І. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування культури здоров'я школярів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00 / В'ячеслав Іванович Бабич. – Луганськ, 2006. – 314 с.

6. Нетрадиційні методи лікування нейроциркуляторної дистонії / С.Ю. Капралов, Трад Реда Х., О.В. Пісоцька. – К. : Знання, 1999. – 59 с.

ДЗУНДЗА А.І.

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТИВНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ВНЗ УКРАЇНИ ЗГІДНО ІЗ ЗАПИТАМИ СУЧАСНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Сучасна соціокультурна спрямованість університетської освіти в Україні вимагає проектування цілей навчання й виховання, націлених на підвищення рівня соціальної адаптивності майбутніх фахівців. Це необхідно, по-перше, тому що сучасні фахівці повинні бути готовими до ефективного проектування не тільки виробничих, а й соціальних процесів, що зумовлює чіткі соціокультурні вимоги до працівника [2, с. 23]. По-друге, сучасне технологічно орієнтоване суспільство швидко й інтенсивно розвивається, що вимагає від системи професійної підготовки відповідності сучасному інформаційно-комунікаційному простору, швидкого та систематичного моніторингу моральних і професійних якостей фахівця, необхідних соціуму, та їхнього оперативного проектування згідно із завданнями професійно-кваліфікаційних програм [3].

Мета статті – проаналізувати шляхи та методи підвищення рівня соціальної адаптивності випускників ВНЗ України згідно із запитами сучасного інформаційно-комунікативного простору. Із цих позицій важливо, що в широкому розумінні результатом новітніх технологічних потреб суспільства є проект соціалізованої особистості, у більш вузькому – проект соціалізованого фахівця. Звідси впливає системоутворювальна роль професійної освіти, покликана забезпечити формування такої особистості фахівця, яка здатна здійснити якісні зміни у сфері своєї соціальної й професійної діяльності [1, с. 123]. Для педагогічного процесу важливо, що саме якісні зміни надають особистості соціальної визначеності: змінюється якість особистості – змінюється і вона загалом як соціально орієнтований суб'єкт.

Отже, коли соціальні вимоги та виробничі технології стрімко оновлюються, коли за 5–6 років (термін навчання у ВНЗ) вони вже встигають застаріти, принциповий підхід, заснований на глибоких соціокультурних ідеях і загальнолюдських цінностях, повинен бути основним у проектуванні технологій навчання й виховання. Тобто в професійній освіті засадничими є такі постулати: учити вчитися; учити мислити; учити фундаментальним загальнокультурним знанням, які дають змогу впродовж усього життя швидко адаптуватися до мінливих соціальних реалій, виховувати потяг до саморефлексії, творчості, самовдосконалення. Тому з розвитком матеріально-технічної бази суспільства, інформаційно-комунікаційних те-

хнологій, з ускладненням соціальних і виробничих відносин учасників соціально-економічних процесів об'єктивно зростають вимоги до соціальної складової підготовки фахівців, їх професійної мобільності, здатності самостійно й ефективно оновлювати професійні знання та соціокультурний досвід [4, с. 5].

Необхідно при цьому мати на увазі, що, за даними соціологів, щорічно оновлюється близько 5% фундаментальних і 25% професійних знань. Наприклад, у США встановлена своєрідна одиниця виміру “старіння знань” фахівців, так званий “період напіврозпаду компетентності”. Цей термін означає тривалість часу з моменту закінчення ВНЗ, коли внаслідок появи нової науково-технічної інформації компетентність фахівця знижується на 50%. Протягом останніх десятиліть зазначений період швидко скорочується. Наприклад, якщо 50-відсоткове “старіння знань” інженера, випускника 1940 р., відбувалося через 12 років, то для випускника 1960 р. – через 8–10 років, 1970 р. – через 5 років, а на початку XXI ст. цей період скоротився до 1–2 років. У США, підраховали, що за останні 25 років зі словника професій зникли 13 тис. понять і з'явилися 11 тис. нових [5, с. 18].

Зауважимо, що окремої уваги педагогічного загалу потребує проблема низького рівня комунікативної культури сучасних фахівців, що, безумовно, гальмує процеси їхньої соціалізації, знижує рівень соціальної адаптивності. Уміння продуктивно спілкуватися, налагоджувати політичні, економічні й соціальні відносини – не тільки важлива професійна якість сучасного фахівця, а й необхідний елемент загальної культури людини. Комунікація є процесом взаємодії суспільних суб'єктів, у якому відбувається обмін інформацією, досвідом, здібностями, результатами діяльності. На думку Аристотеля, здатність до комунікації відрізняє людину від “недорозвинених у моральному розумінні істот”, “той, хто не здатний спілкуватися, не відчуває в цьому споживи, уже не є елементом держави”. Сучасна конкурентна ситуація в професійному середовищі доволі жорстка й вимоглива. Низька самооцінка, брутальність у спілкуванні, скутість на перемовинах, невміння підтримати бесіду й вислухати співрозмовника – все це може зашкодити навіть дуже здібному фахівцю, надовго зіпсувати відносини в його суспільному оточенні. Комунікація – річ настільки важлива, що в багатьох великих компаніях існують підрозділи, які спеціально займаються тільки питаннями комунікативної культури.

Як відомо, під комунікативною культурою прийнято розуміти систему загальних принципів, нормативів поведінки у сфері особистих, соціальних, розподільних, виробничих відносин і контактів. З погляду комунікативної культури комунікація розглядається як сукупність зв'язків і взаємовпливів людей, які складаються в їхній спільній соціокультурній та професійній діяльності. Високий рівень комунікативної культури передбачає також сформованість системи знань про загальнолюдську й професійну мораль, її історію та практику, про відносини між людьми в процесі суспільної діяльності, що покликане регулювати, заохочувати чи обмежувати со-

ціальну поведінку суб'єктів суспільних відносин з метою мінімізації групових суперечностей, підпорядкування індивідуальних інтересів загальногруповим. Спілкування між фахівцями в професійному середовищі, якщо розуміти його як загальноприйнятий порядок соціальної поведінки, допомагає уникати професійних рекламацій або зменшити їх доступними засобами. Тому основну функцію комунікативної культури в плані соціалізації сучасних фахівців можна визначити як формування таких навичок і нормативів соціальної поведінки, що сприяють взаєморозумінню в процесі виробництва, торгівлі, розподілу, обміну матеріальними й духовними цінностями.

Комунікація є одним з головних інструментів формування соціального та професійного іміджу фахівця. У сучасному професійному просторі презентативності окремого фахівця або підприємства загалом приділяється чимале значення. Ті професійні співтовариства, у яких не дотримуються нормативів комунікативної культури, втрачають дуже багато, бо високий рівень культури спілкування прибутковий!

Цивілізований фахівець повинен бути зразком нормативної комунікації в соціальному середовищі. У цьому плані цікаво навести дані опитування, проведеного серед студентів математичного факультету ДонНУ. На запитання, які риси вони вважають у собі недостатньо розвинутими і хотіли б їх набути, 42% респондентів назвали рішучість і впевненість, 37% – витримку і врівноваженість, 35% – цілеспрямованість і силу волі, 11% – терпимість, 10% – доброзичливість. Людям зі свого соціального оточення хотіли б додати доброти й людяності – 57% опитаних, чесності та порядності – 33%, взаєморозуміння й співчуття – 23%, терпимості – 17%, альтруїзму та щедрості – 15%. Отже, майбутні фахівці собі бажають більше твердості, а навколишнім більше людяності. На наш погляд, звідси й виникає взаємна незадоволеність і напруженість. Наведені вище дані доводять гостру необхідність підвищення рівня комунікативної культури української молоді, подальшого розвитку тих соціокультурних норм і принципів, які б сприяли ефективній соціалізації сучасних студентів у професійному й суспільному середовищі.

У цьому контексті формування комунікативної культури в студентів ґрунтується на орієнтації суб'єктів соціальних відносин на конструктивний результат; готовності до врегулювання конфліктів; підтримці етичних принципів побудови виробничих, бізнесових, організаційних відносин. Найретельнішої корекції навчально-виховного процесу в сучасних ВНЗ вимагає завдання формування цілісної системи цінностей комунікативної культури, що вимагає вирішення проблеми зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції майбутніх фахівців, розвитку в студентів прихильності до колективної праці й водночас орієнтації на самостійну діяльність, коректності в колективному спілкуванні. Зі згаданими вище цінностями, на наш погляд, тісно пов'язана система цінностей інформаційної культури, формування якої потребує поглиблення інформаційно-культурного змісту навчання, розробки інформаційних засад кожної навчальної дисципліни,

створення соціально-інформаційної бази професії, а у зв'язку із цим глибокої комп'ютеризації навчального процесу та інтенсивного використання нових інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні. Аналіз нормативних документів та науково-педагогічної літератури дав змогу виділити три основних напрями діяльності з виховання цінностей, притаманних сучасному інформаційно-комунікаційному простору: поглиблення знань про сутність і специфіку функціонування соціально-економічної інформації в суспільстві; роз'яснення механізму інформаційного обміну та його специфічних особливостей; озброєння студентів уміннями та навичками використання інформаційних ресурсів під час реалізації соціальної складової професійної діяльності.

Зауважимо, що наші дослідження на факультетах природничонаукового профілю в Донецькому національному університеті й статистичні дані опитувань, наведених у науково-педагогічній літературі про якість підготовки фахівців природничонаукового напрямку підготовки, свідчать про досить високу загальнопрофесійну та спеціальну підготовку майбутніх математиків, фізиків, хіміків в Україні й водночас про недостатню їхню підготовку з іноземної мови (це відзначають близько 67% опитаних), суспільно-правових дисциплін (53%), економіки й управління (47%). Майже 70% опитаних відзначають недостатність комунікативних умінь і навичок, що позначається на труднощах адаптації в європейському освітньому просторі. Це, безумовно, призводить до низької конкурентоспроможності на сучасному загальносвітовому ринку праці випускників українських ВНЗ. Відзначені вище диспропорції необхідно усувати або за рахунок модернізації освітніх стандартів і програм, або через впровадження інтегрованих навчальних курсів, новітніх виховних технологій і додаткових освітніх послуг. Орієнтиром розв'язання зазначених вище проблем є сучасні і більшою мірою перспективні потреби українського суспільства в соціально-орієнтованій професійній діяльності. До того ж більшість (близько 55%) випускників технічних і природничонаукових ВНЗ України влаштовуються працювати не за фахом, що є вагомим аргументом проти підготовки вузькопрофільних фахівців без навичок соціокультурної адаптації, тому що це різко скорочує або ускладнює їхню професійну й соціальну мобільність.

Висновки. Вимоги сучасного суспільства до соціальної складової професійної освіти, на наш погляд, доцільно сформулювати так: 1) підготовка висококваліфікованих фахівців у своїй професійній сфері, які володіють навичками аналізу соціально-економічних аспектів науково-технічних рішень, які озброєні методами оцінювання ефективності й соціальної корисності виробничих та організаційно-технічних рішень, соціальної спрямованості прикладних наукових розробок; 2) сучасні випускники ВНЗ повинні володіти методами прогнозування соціальної корисності результатів своєї професійної діяльності; 3) фахівці повинні володіти методами оптимального планування професійної діяльності з урахуванням її суспільної доцільності; 4) фахівці повинні мати розвинену комунікативну культуру, підтримувати нормативи сучасного спілкування в інформацій-

ному всесвітньому просторі, наслідувати багатий досвід національних традицій соціальної комунікації.

Отже, високий рівень соціальної адаптації майбутніх фахівців забезпечує сталість і тривалість професійних можливостей як за рахунок збільшення кількості елементів соціального й загальнокультурного досвіду, так і через поглиблення глибинних відносин між цими елементами. Виділення умов результативності цих відносин – важлива педагогічна проблема, яка потребує подальших наукових розвідок.

Література

1. Єрмаков І.Г. Життєвий проект особистості: від теорії до практики / І.Г. Єрмаков, Д.О. Пузіков. – К. : Освіта України, 2007. – 212 с.
2. Мудрик А.В. Социализация вчера и сегодня / А.В. Мудрик. – М., 2006. – 431 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – № 33.
4. Радул В. Соціальна зрілість особистості / В.В. Радул // Рідна школа. – 2007. – № 4 (927). – С. 3–6.
5. Филиппов В. Приоритеты страны и образование / В.М. Филиппов // Вестник высшей школы. – 2000. – № 4. – С. 17–19.

ЄРМАК Л.С.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У зв'язку з формуванням в Україні принципово нової системи туристичного обслуговування, адекватної новим умовам розвитку українського суспільства, виникла потреба у відповідних кадрах у сфері туризму нової формації. Це вимагає створення ефективної системи підготовки працівників туристичної сфери в контексті Болонського процесу, здатних виконувати як повсякденні завдання професійної діяльності, так і займатися науково-дослідною діяльністю у сфері туристичного обслуговування. Важливу роль у цьому випадку відіграє підготовка спеціалістів рівня “магістр” як найгрунтовнішого та професійно спрямованого рівня кваліфікації.

Для України становить інтерес досвід різних країн світу, насамперед, Нової Зеландії, де туризм і туристична освіта мають давню історію й багаті традиції. Важливість досвіду цієї держави підтверджується ще й тим, що вона займає лідерські позиції з розробки та впровадження міжнародних стандартів професійної освіти.

Найгрунтовніші порівняльно-педагогічні дослідження в аспекті підготовки працівників туристичної сфери, зокрема магістрів, провели В.Ф. Буйленко, В.А. Квартальнов, А.П. Конох, Л.Г. Лук'янова, Л.В. Сакун, М.І. Скрипник, В.К. Федорченко, Н.А. Фоменко, Г.С. Цехмістрова, Л.В. Чорна та ін.

Недостатня кількість наукових досліджень, у яких новозеландський досвід професійної підготовки працівників туристичної сфери рівня магістр розглядався б цілісно й системно з метою виявлення ідей, що сприяли